

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 5
Май 2022

Борис Попиванов

В българския политически дебат, за първи път през XXI век, необходимостта от избор между Европа и Русия се представя като първостепенна.

Правителството не успява да формулира полезен изход от своя собствен капан със Северна Македония.

Газовата криза се утвърждава като системно предизвикателство пред България, изискващо политически консенсус и адекватна стратегия.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 5
Май 2022

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО	4
3.	СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	6
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	8

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

Войната в Украйна. Най-голямото напрежение в българската външна политика от изминалия месец – въпросът за предоставяне на военна помощ на Украйна – завърши с парламентарен компромис. България застана до страните, оказващи военна помощ, но с важното уточнение, че тази помощ предполага само ремонт на украинска бойна техника. Смисълът на компромиса е ясен. Повод да обявят успех имат както онези, настояващи за военна помощ, така и онези, отказващи изпращането на въоръжение. Всъщност, както често се случва, недоволни останаха всички – едните, защото не се дава въоръжение, и другите, защото все пак се дава военна помощ. Важното е, че решението на Народното събрание сложи (временен?) край на горещия спор. Причината за това е, че действителният политически залог на решението не бе Украйна, а оцеляването на правителството. Волята на четирите управляващи партии да запазят кабинета предопредели и самия компромис.

Фокусът на украинския казус се премести от вътрешната политика към обществения дебат и външната политика.

В сферата на обществените дискусии, протича ярко оцветяване на темите с лакмуса на разделението за/ против Русия. Почти всеки спорен въпрос се оценява според това дали решенията му изразяват проруска или антируската позиция. Ето няколко примера. Кой да бъде националният празник на България, зависи от отношението към „руския“ 3 март. Какви ниши търсят новите политически проекти и какви коалиции ще възникват, се анализира единствено според предполагаемите нагласи на партийните лидери към Русия и Запада. Към какви източници на газове доставки трябва да се ориентира България, се дебатира според желанието или нежеланието за финансиране на Путиновия режим. Дилемата за/ против Русия като че ли започва да рамкира, редуцира и моделира либерално-консервативните разделителни линии в българското общество.

В сферата на външната политика, прави впечателни двойствения подход на министър-председате-

ля Кирил Петков. Неговите послания пред чуждестранна публика и в България звучат все по-различно. Докато в България Петков силно снижи антируската си реторика, в изявления пред чужди медии и на визити зад граница, напротив, рязко я засили. В поредица от интервюта (пред „Ню Йорк Таймс“ на 13 май, „Франкфуртер Алгемайне Цайтунг“ на 20 май, „Ди Велт“ на 22 май) българският премиер пряко обвърза легитимността, приоритетите и проблемите на своето правителство с опасността от Русия. Ако обобщим неговия наратив, изпъкват три аспекта. Първо, идентификация на корупцията с руското влияние – „корумпираните са онези, които правят бизнес с Москва“. Второ, дефиниране на политическия риск с Русия – „Кремъл иска да ни провали като подклажда размирици“. Трето, самоопределяне като пример за Европа чрез антируско поведение – „Щом най-силно зависимата от Русия страна в ЕС може да се изправи срещу Путин, всеки може“. По такъв начин българският премиер опитва да разиграе антируската карта, оказала се недостатъчно убедителна в неговите ръце на български терен, в друга, по-голяма, европейска игра. С други думи – да упражнява консолидиращо въздействие върху европейската позиция.

Северна Македония. Проблемът с българското вето върху преговорите на Северна Македония за членство в ЕС се очерта като втори след Украйна препъни-камък за управляващото мнозинство. Деликатността на ситуацията произтича от два контекстуални фактора: наличие на несъмнен външен натиск срещу самото вето (признат открито или не от повечето държавни институции) и липса на кооперативно поведение от страна на Скопие (където не внушават готовност за отстъпки, подпомагащи българското решение). За разлика от украинския въпрос, обаче, става дума за далеч по-непопулярно решение, и за общественото мнение, и за политическия елит. Всъщност парадоксалното е, че постоянно се обсъжда евентуална промяна на българската позиция, която иначе формално не се оспорва от никоя от управляващите партии. Ето защо дебатът през цялото време е фокусиран върху битката за интерпретации, а не върху реални факти.

Наложил се убеждението, че премиерът Петков има намерение изненадващо да предприеме ход, отменящ българското вето. По аналогия с Украйна, очакваше се изнамиране на формула, която позволява на правителството да остане без партиите в него да нарушат ангажиментите си. Независимо дали Петков е имал подобни планове, в крайна сметка той предпочел да изнесе политическата отговорност извън мнозинството. Първият му опит бе да отстъпи темата на президента, след като призова Румен Радев да свика Консултативен съвет по националната сигурност с „македонски“ дневен

ред. Когато Радев отказа, Петков се насочил към парламента и декларирал, че Народното събрание е това, което трябва да вземе решение. По принцип в парламента е възможно да се изчисли конфигурация, при която ветото да падне. Такава конфигурация обаче би била крайно несигурна и опасна за легитимността на самия кабинет. Ето защо не стана ясно дали премиерът усилено търси варианти да прокара публично неогласената си позиция против ветото, или търси алиби пред европейските си партньори, че не е могъл да прокара позицията.

2

ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО

Правителството. Външнополитическите теми индиректно демонстрират волята на управляващите партии да съхранят правителството. И Украйна, и Северна Македония са примери как мнозинството търси повод за компромис, а не за оставка. Взаимните противоречия и обвинения действително не стихват, но те се оказват по-скоро странен стил на съвместна работа, отколкото прелюдия към коалиционен разпад. През май Българската социалистическа партия (БСП) съобщи, че все пак може да напусне правителството; „Има такъв народ“ (ИТН) обяви компромисите за изчерпани; а „Демократична България“ (ДБ) вдигна „червен флаг“ на кабинета. Независимо от острата реторика, като че ли доминира общото убеждение, че една оставка в този момент би довела до повече щети и по-малко позитиви за всяка от партиите. Това не означава, че внезапна правителствена криза не е възможна, а че за първи път от началото на мандата мнозинството показва открито желанието да продължи заедно.

Единият голям проблем на продължението е организационен. Правителството все още няма управленска програма и обществото не знае в името на какво то иска да запази властта. Разделението в коалицията е видимо. Лявата БСП и дясната ДБ настояват за такава програма, докато „Продължаваме промяната“ (ПП) и ИТН сякаш не виждат смисъл в нея. И това разделение е закономерно. По-старите и по-опитни формации като БСП и ДБ трудно могат да действат без ясна рамка, в която биха вписали намеренията, маневрите и дори интригите си. Обратно, новосъздадените ПП и ИТН експлоатират възможностите на ад хок политиката, в която нищо не е даденост и всичко може да бъде договорено без предварителни условия в последния момент.

Вторият голям проблем е социалният. Инфлацията стимулира кризисни тенденции, които не могат да бъдат овладени с ограничени финансови инжекции. Практиката на временно подпомагане на определени сектори или групи от населението е наследена от кабинетите на ГЕРБ, но тя още тогава не работеше добре, а в много по-тежки икономически условия е обречена на неуспех. Ярка илюстрация е състоянието на енергетиката. Разнообраз-

ните и противоречиви изявления на правителството за договорени доставки на газ от различни производители не успокояват тревогите в цялата българска икономика, която би излязла на ръба на оцеляването при нов драстичен скок на цените на газа. Не става толкова дума за политическите злоупотреби със ситуацията, а за натрупването на предпоставки за криза, с която правителството просто няма капацитет да се справи.

Президентът. Държавният глава избира политически курс, който едновременно е равноотдалечен от политическите сили, от управляващи и опозиция, и кореспондиращ на доминиращите нагласи в общественото мнение. Това особено личи по външнополитическите теми като Украйна и Северна Македония. Умението на Румен Радев да конструира посланията си впечатлява. При всеки опит да бъде идентифициран с конкретен политически лагер (проруския или опозиционния) Радев обръща аргументацията и атакува слабите страни на своите критици. Това му позволява да остане най-влиятелния авторитет в българската политика, но и засилва очакванията за още по-активна политическа роля, с всички неизвестни, които идват оттам.

Главният прокурор. Прокуратурата продължава да бъде в отбранителна позиция срещу неспирните атаки на мнозинството. Иван Гешев предприе изначално обречен опит да отложи закриването на специализираните съд и прокуратура, решено от Народното събрание. Цел на главния прокурор по-скоро е да се утвърди като защитник на кадрите в тези институции. Стартиралата процедура по отстраняването на Гешев от поста на два пъти не получи развитие във Висшия съдебен съвет поради формални причини. Изглежда сякаш Съветът не иска да поеме отговорност за едно или друго решение по казуса. Това вероятно може да се обясни с липсата на яснота ще има ли и какви законодателни и кадрови промени в системата на съдебната власт наесен. Въпросът за поста на Гешев е част от по-общия въпрос за разпределението на силите в цялата система.

Общественото мнение. Отражението на конфликта в Украйна и на неговите политически употре-

би осезаемо дистанцира българското общество от заемане на ясна позиция. Широк отзвук получи изследването на „Евробарометър“, което показва, че на фона на европейските респонденти българите най-слабо съчувстват на украинците (39%) и най-малко са склонни да обвиняват Русия за войната (27%). Данните могат да бъдат допълнени от проучване на социологическа агенция ЕСТАТ, от което се вижда, че 68% от българското общество предпочита неутралитет в конфликта между Русия и Украйна, а привържениците на подкрепа за Украйна или Русия са малцинство. Вярно е, че подкрепата за украинската кауза се движи в граници, надхвърлящи 2 до 3 пъти подкрепата за Русия, но въздържането безусловно доминира. Външнополитическият аспект на обществените нагласи обхваща и казуса „Северна Македония“. Според проучване на „Галъп Интернешънъл“ съотношението между хората, които настояват Скопие да изпълни условията на България преди началото на преговори за членство в ЕС, и хората, които смятат, че преговорите трябва да започнат и без изпълнение на тези условия, е 10:1 (61% и 6%, съответно). Общият знаменател на данните по „украинските“ и по „македонските“ въпроси вероятно е несъгласието на респондентите с предполагаем външен натиск върху България. Също така би могло да се твърди, че известна роля играе и възприятието за „свое“ и „чуждо“. Войната в Украйна се схваща като „чужда“ война, в която България няма защо да се намесва под никаква форма; докато ветото върху преговорния процес на Северна Македония по-скоро се мисли като „свой“ проблем, в който на България никой не бива да се намесва.

Все по-явни са индикациите, че притесненията в общественото мнение се преместват от военните към социално-икономическите рискове на украинския конфликт. Проучване на социологическата агенция „Тренд“ сочи, че впечатляващите 91% от респондентите преценяват проблема с доходите като най-сериозен за България. Ерозията на доверието в институциите, че са способни да се справят с досегашните и с новите предизвикателства, продължава вече трети пореден месец. Регистрирани са 19% доверие в парламента (срещу 24% през април) и 22% доверие в правителството (срещу 27% през април). Единствената институция, съхраняваща стабилни нива на подкрепа, остава президентската. Това само по себе си създава определен хоризонт на очакване към президента при евентуална политическа криза.

Половин година след изборите налице, за първи път, са и по-видими симптоми за преконфигурация на партийните предпочитания. Цифрите при различните социологически агенции варират. Но общата тенденция разкрива три неща: несъмнен спад на подкрепата за всичките четири управляващи партии; запазване, макар и без увеличение, на подкрепата за опозицията в лицето на ГЕРБ и Движението за права и свободи (ДПС); и отчетлив ръст на подкрепата за отхвърлящите статуквото в лицето на „Възраждане“ и новата партия на бившия премиер Стефан Янев „Български възход“. Всичко това се случва на фона на слабо желание за предсрочни избори. Ситуацията на този етап може да се определи като патова.

3

СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

„Продължаваме промяната“ (ПП). Партията-мандатноносител все повече разбира, че тежестта и значението ѝ в политическия процес зависят в немалка степен от впечатлението за сериозен и дългосрочен политически субект, а не за кратковременен проект. Процедурата за официално учредяване през април беше първата стъпка. Сега се пристъпи към втората – постигането на международна легитимност чрез афилиация към европейска партийна фамилия. Изборът на либералната „Обнови Европа“ не е случаен, защото профилът, позициите и посланията на ПП действително могат да намерят либерални паралели.

Същевременно ПП все така променя линията си на поведение. След конфронтационния пик през април настъпи един по-помирителен май. Напрежението с президента Радев не е преодоляно, но градусът е понижен и реториката – смекчена. ПП отново показва желание да балансира между коалиционните си партньори. По всичко личи, амбициите в икономиката и неблагоприятните обществени нагласи стимулират ПП към повече предпазливост. Запазването на коалицията в настоящия вид, с минимални сътресения, се оказва основен приоритет. За това можем да съдим и по систематичните атаки срещу опозиционните ГЕРБ и ДПС. След февруарския арест на Бойко Борисов коалиция с ГЕРБ в този парламент е трудно постижима. Обявената от премиера Петков цялостна проверка за нарушения в изграждането на газопровода „Турски поток“ е индиректен удар както срещу ГЕРБ, така и срещу ДПС. Скандалът, при който Петков бе обвинен, че е заплашвал депутат от ДПС, се вписва в същата тенденция на разграничаване от ДПС. Изглежда, че ПП прави всичко възможно да демонстрира, че единствената възможна коалиция в сегашния парламентарен мандат е управляващата в момента четворна коалиция. Другите варианти систематично биват зачерквани. При спадащо обществено доверие в партиите от коалицията това значи, че те трябва да избират между постоянни компромиси помежду си и с ПП и предсрочни избори с непредсказуем резултат. Подобна дилема силно привилегиrowa водещата партия.

ГЕРБ-СДС. Бившите управляващи изглеждат насърчени от благоприятните за тях социологически проучвания. Сериозната ерозия на ПП обаче не се прелива автоматично в подкрепа за ГЕРБ. След 12-годишно управление негативните нагласи остават критично високи. Ето защо партийният курс избягва радикализацията. Два факта правят впечатление. На първо място, ГЕРБ не мобилизираха в голям мащаб своите привърженици за поредицата транспортни и други протести срещу властта в София. Ресурсът на партията би бил достатъчен, за да се създаде видимост за много по-силен обществен натиск – но този ресурс не бе използван. И на второ място, ГЕРБ постоянно обясняват как управлява най-некомпетентното правителство в историята, но близо половин година след началото на мандата му опозицията само „обмисля“ вот на недоверие. Вместо оставка на кабинета, поискана бе оставката на заместник-председателя на парламента. Това можеше да се разглежда като тест доколко консолидирано е мнозинството. Както се оказа, управляващите партии въпреки противоречията помежду си не са готови на отстъпки пред ГЕРБ. Ето защо партията явно предпочита да избягва по-решителни действия и разчита на собствения упадък на управляващите.

„Програмата-минимум“, към която се е ориентирал партийният лидер Бойко Борисов на този етап, има два елемента. Първо, да се укрепва внушението за твърда евроатлантическа и антируска идентичност. Това е доста важно, защото имиджът на ГЕРБ в очите на евроатлантиците бе силно накърнен от сътрудничеството с Русия и участието в проекта „Турски поток“. По тази причина както международните партньори на България, така и евроатлантическите либерални среди в страната следва да бъдат убедени, че имат в лицето на ГЕРБ напълно лоялен партньор. Официалното предложение да се направи 24 май национален празник на мястото на „руския“ 3 март се вписва добре в споменатата логика. И второ, ГЕРБ трябва да запази силата на местните си структури и да експлоатира колкото е възможно повече доминацията си в местната власт. Многобройните обиколки на Борисов в различни градове играят именно ролята на тиймбилдинг,

на „сплотяване на колектива“. Добре премерено е водещото послание, че правителството не дава на общините ресурсите, които им се полагат. Като се вземе предвид, че повечето общини са контролирани от ГЕРБ, това е призив да се устоява на изкушението от партньорство с властта и да се чака завръщане на партията в националното управление. Неясно остава как в ГЕРБ си представят завръщането в управлението. Съществуват данни, че според някои среди в партията това би предполагало оттегляне на самия Борисов. Трудно е да приемем обаче, че той би приел подобна стъпка и би толерирал нейните адвокати.

Движението за права и свободи (ДПС). Партията изглежда в по-остър конфликт с управляващите дори от водещата опозиционна формация ГЕРБ. Атаките на властта срещу ДПС съчетават два елемента – корупция и геополитика. ДПС е идентифицирано с бизнесмена Делян Пеевски (по линия на неизменното корупционно подозрение) и с антиамериканска политика (по линия на закона „Магнитски“ и намеренията за негов български еквивалент). Самите критики не са достатъчно обосновани, но парадоксално това изостря ефекта им. ДПС не е в състояние убедително да ги опровергава – защото получава малко факти, които да опровергава. Отбранителната стратегия на партията все повече я тласка към евроатлантическия „мейнстрийм“. Така например инициативите на евродепутата и съпредседател на европейската либерална партия АЛДЕ Илхан Кючюк за незабавно вдигане на българското вето върху преговорния процес на Северна Македония с ЕС са показателни за стремежа на ДПС да „задмине“ ПП по македонската „писта“ и така да засвидетелства лоялност към европейските партньори на България.

Лидерът на ДПС Мустафа Карадайъ вече многократно призовава своите избиратели да се готвят за скорешни предсрочни избори. Освен всичко друго, това цели да повиши политическото напрежение. Конфронтационната реторика се разраства. Ако доскоро ДПС твърдеше, че ПП напомня ранния ГЕРБ по некомпетентност и произвол, вече често звучат твърденията, че в момента управлява най-слабото правителство от началото на прехода. В анализа си на ситуацията ДПС стига до формулиране на нова национална цел – „енергийна и производствена сигурност на България“ – като по този начин подсказва своето разбиране, че очаква големите сътресения за страната да дойдат в сферите на енергетиката и хранителните доставки.

Българската социалистическа партия (БСП). Дневният ред на управлението в България сякаш постепенно се доближава до дневния ред на БСП. Социалната проблематика влиза във фокуса на властта. Антикризисните мерки и актуализацията на бюджета излизат на преден план. Заслугите на

левицата в това отношение са несъмнени. За първи път като че ли се приема, че социалната политика не е задача само на „социалния вектор“ в правителството, а на цялото правителство. По някои външнополитически въпроси (например военната помощ за Украйна или позицията към Северна Македония) поведението на премиера Петков лесно може да се представи като отстъпление пред „червените линии“ на БСП. Някои десни коментатори дори предупредиха, че фактически председателката на БСП Корнелия Нинова дърпа конците на кабинета, а това е теза, с която ѝ правят най-добрата възможна услуга.

Очертаната представа има известни основания, но като цяло е повърхностна. Ако се съди по социологическите проучвания, тя не се признава и от общественото мнение, където тежестта на БСП трайно намалява. Причината вероятно се корени в задълбочаващото се разминаване между думи и дела.

Решението на парламента за предоставяне на военна помощ за Украйна, но само във вид на ремонт на бойна техника, бе шумно пропагандирано като „победа“ на Нинова. Публична информация обаче станаха многобройните данни, че оръжие за Украйна действително се предоставя, и то в значителни количества, макар и чрез посредници. Твърденията, че всичко това се случва без знанието и съгласието на ресорния вицепремиер, не спечелиха убедителност нито в обществото като цяло, нито сред червените симпатизанти. Така проруският имидж бе сериозно подкопан без прозападният да получи шанс за утвърждаване. Аналогична двусмисленост се получи и във връзка с Плана за приемане на еврото, когато излъчените от БСП министри гласуваха в Министерския съвет против Плана, но самата партия не направи нищо да попречи на крайното положително решение. Тактиката да се седи на два стола едновременно дава доста противоречиви резултати.

Мнението, че в този си вид БСП не намира с какво да представлява левия избирател, отдавна е широко споделяно. То получава индиректна илюстрация в амбициите за създаване на нови партии именно в лявото политическо пространство. Новият проект на Стефан Янев „Български възход“ официално декларира национално-консервативна, а не лява идеология, но се смята, че има за задача да привлече разочаровани симпатизанти на социалистите. Бившият омбудсман Мая Манолова, която в политическите си инициативи от 2021 г. недвусмислено се разграничаваше от лява идентификация, сега учредява партия с доста по-отчетлива лява фразеология. Нейната „Исправи се, България“ бе оповестена на 1 май, в Деня на труда, и то под мотото, че на България е нужна „социална партия“, каквато в момента липсва. Всичко това е ясен знак, че в много среди битува виждането за продължаващ залез на БСП, а оттам и за започваща „борба за червеното наследство“.

На изпитание е поставен не само авторитетът на БСП в лявото пространство, но и доскоро безусловния лидерски авторитет на Корнелия Нинова в самата БСП. Скандалите, съпътстващи опитите на нейни приближени да овладеят Пловдивската организация на партията, показват открит отказ от подчинение на инструкциите от партийната централа. Голямо сътресение предизвика решението на Нинова да отстрани главния секретар на Министерството на икономиката и индустрията Йордан Татарски, който впоследствие излезе с публични обвинения в уставни и законови нарушения срещу самата Нинова и нейния началник-кабинет Калоян Методиев. Ангажиментът на Нинова да консолидира и укрепи партията чрез участие във властта, заявен на конгреса през януари, се сблъсква с фактическата си неизпълнимост. Проличава правотата на алтернативната гледна точка, за търсене на единство и развитие чрез по-ясна идеологическа идентификация и промяна на стила на партийно функциониране, изразена на същия конгрес от кандидата за председател Крум Зарков. Тази гледна точка получи международна легитимност по време на визитата на Зарков, евродепутата Петър Витанов и бившия заместник-социален министър Надя Клисурска в Берлин. На срещите им с водещи представители на германското правителство, управляващата Социалдемократическа партия и Фондация „Фридрих Еберт“ бе очертан императивът на политически курс, който преодолява самоизолацията на БСП и поставя левия дневен ред в центъра на политиката и посланията. Сигналът от Берлин се допълва и със сигнал от София. Изборът на Габриел Вълков за председател на Младежкото обединение на партията в конкуренция с кандидат, активно подкрепян от централата, изважда наяве дълбоките пукнатини в принципа на еднолично налагане на партийна власт, практикуван от Нинова и нейното обкръжение. Този вот може да се разглежда и като несъгласие с досегашната младежка политика на БСП. Самозатварянето на левицата преминава в етап на самозатваряне на нейното тясно ръководство.

„Има такъв народ“ (ИТН). Партията на Слави Трифонов поема необичайната роля на „вътрешноправителствена опозиция“. Критикуват се не отделни правителствени решения, а почти всички. Подчертана е липсата на адекватна комуникация с ПП дори и в коалиционните съвети. Правителството е обвинено, че действа едностранно, без да консултира въпросите с партиите от мнозинството. Вицепремиерът Асен Василев е набеден, че е концентрирал непрозрачно в ръцете си финансовия ресурс на държавата. Получава се интересната ситуация на своеобразна „самоопозиционност“. За разлика от другите коалиционни партньори, които критикуват кабинета, но хвалят министрите си, ИТН прави всичко възможно да не се разбере, че в кабинета изобщо има техни министри. От публич-

ните послания на партията човек по никакъв начин не би се досетил, че министерствата на външните работи или енергетиката, например, са в ръцете на нейни кадри.

В медиите вече открито звучат предупреждения, че ИТН може да е първата партия, която би разтурила коалицията. Разбира се, трудно е да се прогнозира. Но се подхранва хипотезата, че ИТН са получили всичко, което са могли от тази правителствена конфигурация, и не им позволяват да получат още. Критиките на партията най-често имат такава поанта: „другите взеха повече“. Същевременно, напускане на кабинета без достатъчно основателна причина може да има катастрофални електорални отражения. Никой не го знае по-добре от ИТН след злополучния им опит от 2021 г.

„Демократична България“ (ДБ). Основна цел на ДБ продължава да бъде запазване на либералните градски избиратели, част от които са склонни да видят своите разбирания въплътени в действията на ПП и лично на премиера Петков. Ето защо ДБ излезе със своя парламентарна декларация, в която призовава за „депутинизация“ на България и окачествява действието си като „червен флаг“ за кабинета. „Депутинизацията“ в случая е термин, който описва един цялостен процес на еманципация на страната от всякакви зависимости, от олигархични до руски. Путинисткото влияние се схваща не просто геополитически, като натиск на една държава върху друга, а като цялостен модел на функциониране на политиката, икономиката и съдебната система, основан на задкулисни практики. С декларацията си ДБ явно се стремят да постигнат няколко цели. Първо, да излязат от казуса с военната помощ за Украйна и да излъчат сигнал, че антируската им кауза не е изчерпана. Второ, да разкрият ясен антируски профил, за разлика от ПП, където колебанията и нюансите несъмнено са по-големи. Трето, да вземат инициативата в дебата за/ против Русия, а не само да реагират на независящи от тях събития и процеси. И четвърто, да очертаят потенциална платформа за политическо партньорство, включително и в перспектива. Без да са готови за съюзи с ГЕРБ или ДПС, в ДБ съзнават, че категоричният императив против ГЕРБ и ДПС ги лишава от избор и концентрира шансовете им единствено в рамките на настоящото мнозинство. А една евроатлантическа платформа би могла при по-благоприятни обстоятелства да превърне геополитическата идентичност в нови политически възможности.

В рамките на коалицията ДБ „Да, България“ и ДСБ все повече се сближават като позиции и послания. Откроява се Зеленото движение, което следва един по-различен дневен ред. Законодателното улесняване на възобновяемите енергийни източници и промените в Закона за опазване на окол-

ната среда са два примера за инициативи, които намират многопартийна подкрепа в парламента и уплътняват собствения профил на Зелените.

„Възраждане“. Динамиката на общественото мнение открива сериозни шансове пред най-малката парламентарна партия. „Възраждане“ вече дори се разглежда като конкурент за първите три места при евентуални предсрочни избори. Категоричната проруска позиция (единствена в Народното събрание!) и антиелитарната реторика (особено по повод на инфлацията или приемането на еврото) дават своите рейтингови плодове. „Възраждане“ в този смисъл е изправена пред три задачи. Първата е свързана с установяване на монопол върху русофилската ниша. Съвсем не е случайно, че толкова силни критики са насочени срещу две партии с реален или потенциален проруски електорат – БСП (обвинена, че е лицемерно проруска, докато всъщност саботира международни форуми в Русия и тайно доставя оръжие на Украйна) и „Български възход“ (набедена, че е скрит американски проект, замислен с цел да отклонява русофилски избиратели от автентичните им представители). Втората задача на „Възраждане“ е да внуши, че е в състояние да стигне до властта. Известни са твърденията, че партии от този тип се намират зад „санитарен

кордон“ и коалиции с тях не са възможни каквито и електорални резултати да получат. Затова лидерът Костадин Костадинов напоследък повтаря, че „Възраждане“ ще управлява „след няколко месеца“. Неговите привърженици трябва да бъдат убедени, че техният вот не е маргинален и обречен да остане опозиционен, а напротив, е вот за бъдещ участник във властта. Точно в този контекст за „Възраждане“ е ключово да покажат, че не се ограничават само с реториката, а са готови незабавно да преминат към действия. Организацията на протести в центъра на София и премахването на украинското знаме от сградата на Столичната община са примери за подобно проактивно поведение. Третата задача е най-деликатна и засяга оценката на политическия момент. От една страна, възможна е хипотезата, че времето работи за „Възраждане“ и подкрепата за тях тепърва ще се разраства. В този смисъл в интерес за партията е сегашният парламент да се запази. От друга страна, обаче, именно сега, в контекста на конкретни вътрешно- и външнополитически фактори, „Възраждане“ е в очевиден положителен тренд и няма гаранции, че той няма да се пречупи. Така че курсът към предсрочни избори може да е оправдан. Трудно е да се каже накъде клонят предпочитанията на партията и какъв е реалният ѝ ресурс да повлияе на хода на събитията.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

100 дни след началото на руската инвазия в Украйна политическият сблъсък по темата в България става позиционен. Вече доминират не толкова призови за действие, а за самоопределение. В медийния дебат има не толкова очаквания правителството, президентът или партиите да направят нещо във връзка с Украйна, колкото да заемат декларативно ясна страна по оста за/ против Русия. Това разделение, макар и традиционно по генезиса си, се наслаждава над другите противоречия в българското общество по нов начин. То започва да изглежда като шанс за политическите актьори да завоеват по-добри позиции и да променят в своя изгода съществуващата конфигурация след очевидния финал на водещото досега противостоене между „статукво“ и „промяна“. Възходът на „Възраждане“ и на партията на бившия премиер Стефан Янев допълнително легитимира тезата за битка между Европа и Русия. Но амбициите за политическо пренареждане са по-съществен фактор от реалността на тази битка, защото независимо от силата на путинската пропаганда е ясно, че Русия няма ресурса и възможностите да предложи на България алтернатива на ЕС.

Темата с българското вето върху Северна Македония разкрива най-вече бягство от политическа отговорност и отказ от публичен дебат по алтернативни позиции. Породи се масовото усещане, че решенията и договорките се правят зад гърба на българските избиратели. Абсурд е по такъв ключов и стратегически въпрос като европейската интеграция на съседна държава да няма яснота в нито един момент какво ще бъде предприето на следващия ден. Това по никакъв начин не помага на българския авторитет пред международните партньори на страната.

Засега изглежда, че проблемът ще бъде отложен с няколко месеца, но всяко друго развитие е допустимо. Почти със сигурност може да се твърди, обаче, че дори да се стигне до неочаквана промяна в позицията на България, тя сама по себе си няма да доведе до разпад на управляващата коалиция.

Правителството преодолява успешно вътрешните си противоречия и показва удивително голяма склонност към компромиси. ГЕРБ и ДПС не са в състояние да лансират обществено убедителна управленска алтернатива под каквато и да било форма; новите политически проекти и „Възраждане“ намира обществена подкрепа, но не и обществена вълна, на чийто гребен да сърфират. В самата управляваща коалиция като че ли само ИТН е рисков играч, от който могат да настъпят изненади. Но степента на непредсказуемост е висока за цялата партийна система, а не за отделен неин сегмент. Това редуцира шансовете за хазартна политическа игра. Все по-вероятно става правителството да управлява поне до края на годината.

Президентът е стабилизиращият елемент в политическия процес, който не допуска разширяване на пропастта между политическия дневен ред и масовите нагласи. А в обществото и бизнеса растат притесненията от очертаващата се социална и икономическа криза, която продължава да не бъде във фокуса на управлението. Ситуацията с газа ще придобива критично значение през следващите няколко месеца. Голям проблем пред партиите от коалицията, включително и особено пред лявата БСП, са усилията за укрепване на вътрешнопартийна власт. Но укрепването на социалната стабилност повече не може да се заобикаля като приоритет.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 5
Май 2022

В българския политически дебат, за първи път през XXI век, необходимостта от избор между Европа и Русия се представя като първостепенна.

Правителството не успява да формулира полезен изход от своя собствен капан със Северна Македония.

Газовата криза се утвърждава като системно предизвикателство пред България, изискващо политически консенсус и адекватна стратегия.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de